

OPPFØLGINGSKURS OVERGREPSMOTTAK 22.11.2022

Ute av stand til å motsette seg: foreløpige funn fra *Evidently rape*

Anette Bringedal Houge (phd)

a.b.houge@medisin.uio.no

Solveig Laugerud (phd)

solveig.laugerud@jus.uio.no

Dette vil vi snakke om i dag:

- Forskningsprosjektet *Evidently rape*
- Fra (retts)medisinske funn til juridiske bevis
- Bevis- og troverdighetsvurdering i retten
- Forskningsfunn: 291b-saker – hvordan forstår retten ute av stand-saker?

EVIDENTLY RAPE

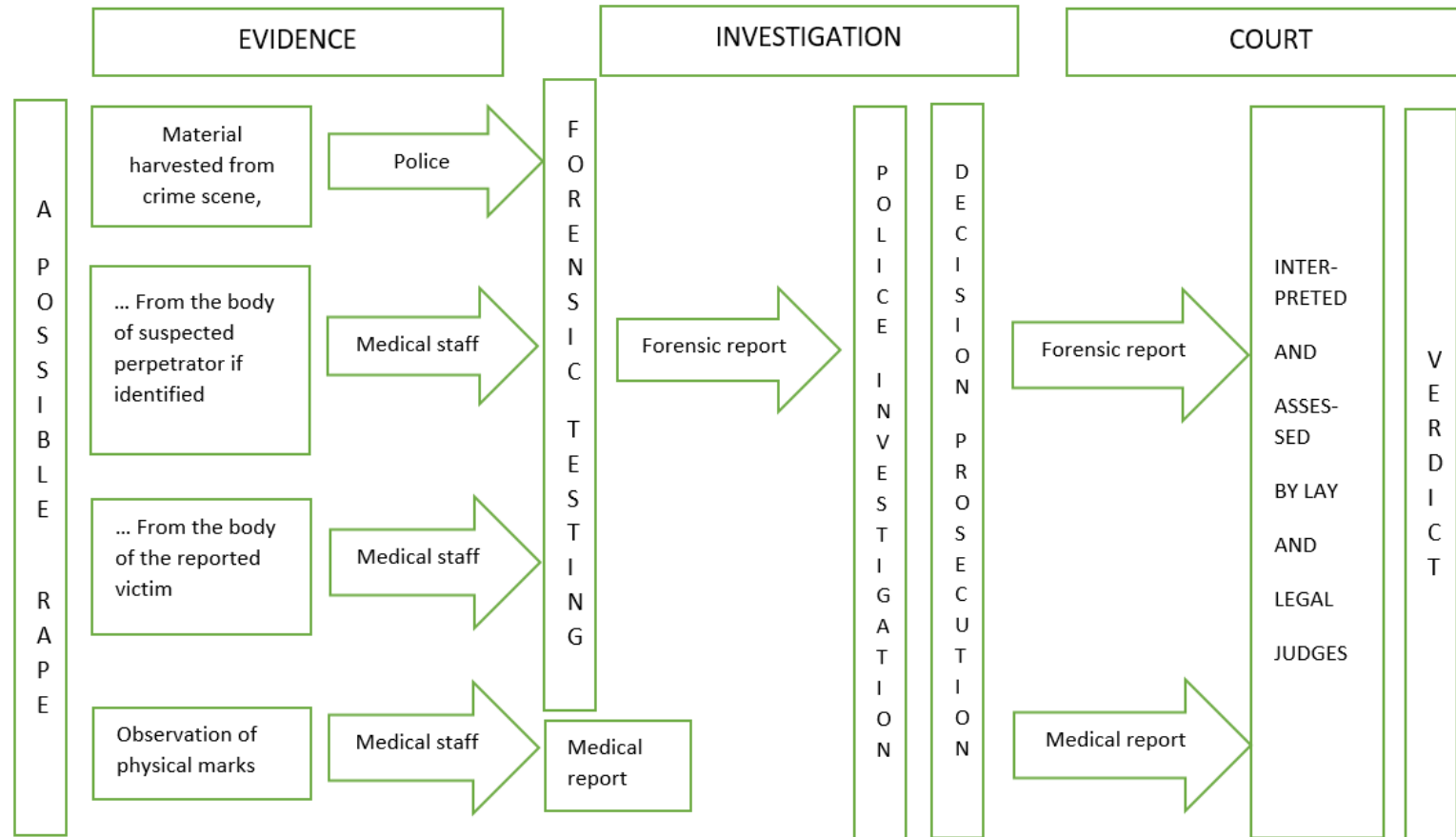
- UIO: Livsvitenskap
- Samarbeid: juridisk og medisinsk fakultet
- Fire delprosjekter: rettsmedisin, offentlig rett, helsam og kriminologi/rettsosnologi

Målsetninger

- Utgangspunkt: rettsmedisinske bevis er et produkt av rettslige og medisinske praksiser (samprodusert)
- Utforske interaksjonen mellom rettslige og medisinske undersøkelser
- Forbedre verktøy for å samle inn, tolke og kommunisere rettsmedisinske bevis
- Undersøke hvordan medisinsk kunnskap overføres/oversettes til retten
- Undersøke hvordan medisinsk kunnskap brukes og vektes i retten (jurister og lekfolk)

Bevisenes reise gjennom straffesakskjeden

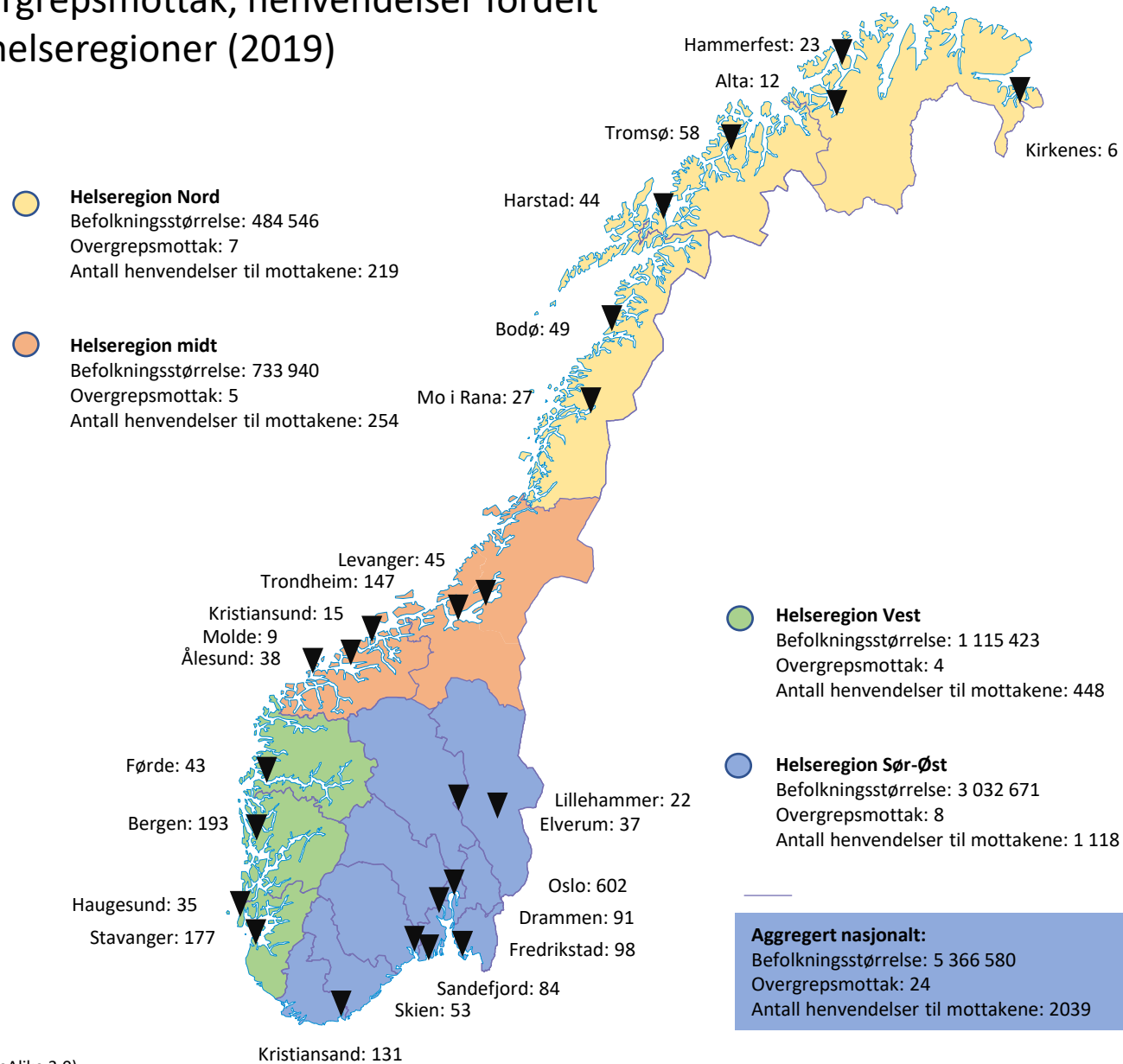
*The story of
Jane Doe
(2003: 13)*

My number was called and I'm wheeled into a medium-sized room where three women in white lab coats are waiting. They speak softly, tell me their nurse and doctor names, what they will do... Like an annual physical, they light my eyes, touch me, bend, tap, prod and weigh me. They ask if I take medication, have attempted suicide, been admitted to a psychiatric hospital. If I have had children, abortions, recent consensual sex... then they ask me to tell my rape. They write everything down, record the data on forms with numbers and codes that have been waiting for me to be raped.

All of this is standard procedure. The women who treat me explain everything in apologetic tones, whisper commands in powdered voices – things better not spoken too loud. They are efficient and distant as they spread a circular plastic sheet on the floor and ask me to stand on it and remove my robe. They brush the hair on my head and between my legs pluck(ing) fifteen pubic hairs by the root... It should hurt, but I don't feel it. I don't feel anything... stirrups, gloves, stainless steel inside me, entering, expanding. From a nearby microscope a woman's voice says, «We've got sperm here, one's still alive». I tell her to kill it and she looks at me and smiles.

Everything is collected in vials and plastic or under glass, labelled with my name. All these pieces of me are placed in a kit to be touched and examined, probed and considered some more, somewhere, by someone, for something.

Overgrepsmottak, henvendelser fordelt på helseregioner (2019)

Fra voldtekt til *påstått* voldtekt

Når voldtektsutsatte bestemmer seg for å anmelde til politiet, overlater de det til eksperter å avgjøre hvorvidt deres erfaring kvalifiserer som voldtekt for og i en rettssak.

Fra det tidspunktet, blir voldtekten i mindre grad en erfaring offeret har, enn det blir et juridisk, formalisert spørsmål som andre skal vurdere og avgjøre, der voldtektserfaringen er underordnet voldtekts*begrepet* slik det defineres juridisk.

Rettslig akseptabelt språk

Observerer vi en «naturvitenskapeliggjøring» av rettssystemet gjennom ekspertenes inntog og rolle i retten,

og/eller

Rettsliggjør strafferettsprosessens forventninger medisinske måter å tenke og jobbe på?

Kunnskaps- former i norsk rett

- Skjønn
- Hverdagslig kunnskap (sunn fornuft)
- Ekspert kunnskap (sakkyndige forklaringer og rapporter)
 - Overgrepsmottaket
 - Rettsgenetikk
 - Toksikologi
 - Psykologi/psykiatri
- Forholdet mellom rettslig og vitenskapelig kunnskap

DNA bevis

- Utfordre
- Redefinere (frivillig)
- Rekonstruere (overflatesmitte)

- Kontaminasjon
- Teknologi: tillitt og kunnskap

Troverdighet (fornærmede i voldtektssaker)

Forklaringen:

- Konsistent
- Sammenheng
- Detaljert
- Nøytral
- Nyansert

Fornærmede:

- Umiddelbare reaksjoner
- Etterfølgende/langtids reaksjoner
- Lever opp til forventninger

Psykologisk kunnskap: psykiske traumer

- Overgrepsmottakets rapport/forklaring
- Journaler/vitnemål fra behandlere
- Omdiskutert
- Autensitet
- Lidelseskrav
- Retraumatisering

Ute av stand til å motsette seg

Funn fra artikkel under fagfellevurdering hos tidsskriftet *Violence Against Women*:

Houge, Anette B. & Laugerud, Solveig:

“Unconscious or for Other Reasons Incapable of Resisting:” (Un)Protected Sexual Assault under Norwegian Criminal Law

291b)

...seksuell omgang med noen som er bevisstløs eller av andre grunner ute av stand til å motsette seg handlingen

Prolog

- Flertallet la til grunn at fornærmede hadde vært «åpenbart overstadig beruset», og at hun hadde en «total mangel på situasjonsforståelse» da den påståtte voldtekten fant sted.
- Flertallet fant «ikke grunnlag for å slutte at tiltalte regnet det som mest sannsynlig at fornærmede var ute av stand til å motsette seg handlingen»
- Utfall: Frifinnelse

Formål

Å identifisere hva slags seksuelle overgrep som dekkes av formuleringen «**bevisstløs** eller av **andre grunner ute av stand til å motsette seg**» i norske lagmannsretter, og å diskutere grensene for voldtekt som rettssystemet setter etter denne paragrafen og dommernes tolkningspraksis.

Data

- Alle voldtektsdommer (291b) fra norske lagmannsretter
- Tidsramme: 2019–2020
- Data set: 67 dommer, hvorav
 - 9 var fullstendige frifinnelser
 - 15 var frifinnelser i straffesaken
 - 35 var dissensbasert
- 4 tilstander som kunne kvalifisere til 'ute av stand' i disse sakene:
 - søvn
 - rus,
 - frys
 - overraskelse

Overordna funn

1. Sakkyndigeuttalelser: sparsomt tilstede i dommene
2. Bevisstløshet: kvalifiserer rus og søvn
3. Søvn: normer i spill
4. Hukommelse: Damned if you do (remember), damned if you don't
5. Taleevne: Kan du snakke, kan du si nei

Summen av dette: victim responsabilization

Jeg vil snakke med deg!

ANETTE BRINGEDAL HOUGE
A.B.HOUGE@MEDISIN.UIO.NO

99224698

SOLVEIG LAUGERUD
S.LAUGERUD@JUS.UIO.NO

Takk for jobben dere gjør!